

**NUTQ FAOLIYATI TURLARINI O'RGATISHNING NAZARIY VA
AMALIY ASOSLARI**

Maqola yozuvchi Tulqinova Marziyaxon

ADCHTI Roman german va slavyan tillari fakulteti

nemis tili yo'nalishi 4-kurs 401-kurs talabasi

ILMIY RAHBA; Qodirova Nargizaxon

Annotatsiya (UZ): Ushbu maqolada nutq faoliyatining asosiy turlari — tinglab tushunish, o'qish, yozish va og'zaki nutqning o'ziga xos xususiyatlari, ularni o'qitish metodikasi va samaradorligini oshirish usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, nutq faoliyatini rivojlantirishda kommunikativ yondashuv, integratsiyalashgan o'qitish va individual strategiyalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: nutq faoliyati, tinglab tushunish, o'qish, yozish, og'zaki nutq, kommunikativ yondashuv, metodika.

Annotation (EN): This article analyzes the main types of speech activity — listening, reading, writing, and speaking — and discusses the methodology of teaching each skill effectively. It also highlights the importance of communicative approaches, integrated teaching strategies, and learner-centered methods in the development of speech competence.

Keywords: speech activity, listening, reading, writing, speaking, communicative approach, methodology.

Аннотация (RU): В статье рассматриваются основные виды речевой деятельности — аудирование, чтение, письмо и устная речь. Особое внимание уделено методике преподавания каждого вида, коммуникативному подходу, интегрированному обучению и индивидуализации в процессе развития речевых навыков.

Ключевые слова: речевая деятельность, аудирование, чтение, письмо, устная речь, коммуникативный подход, методика.

Kirish

Til — bu muloqot vositasi. Har qanday tilni o'rganishda nutq faoliyati turlarini o'zlashtirish muhim bosqich hisoblanadi. Til bilimini mukammallashtirish nafaqat grammatik qoidalarni bilish, balki uni to'g'ri va erkin qo'llay olish bilan belgilanadi. Shu boisdan, til o'rgatishda nutq faoliyatining barcha turlarini — tinglash, o'qish, yozish va gapirishni tizimli va uzviy tarzda o'rgatish talab etiladi. Ushbu maqolada bu jarayonning metodik asoslari va samarali yondashuvlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Nutq faoliyati tushunchasi va uning ahamiyati

Nutq faoliyati — bu insonning tilda ifodalangan fikrni qabul qilish va ifodalashdagi faol ishtirokidir. U o'zaro bog'liq to'rt asosiy turdan iborat:

- **Tinglab tushunish** (receptiv)
- **O'qish** (receptiv)
- **Gapirish** (produktiv)
- **Yozish** (produktiv)

Bu turlar bir-birini to'ldiradi va integratsiyalashgan holda o'rgatilganda, o'rganuvchining til kompetensiyasi kompleks rivojlanadi.

2. Tinglab tushunishni o'rgatish metodikasi

Tinglab tushunish ko'nikmasi orqali o'quvchi nutqni eshitish va mazmunni aniqlashni o'rganadi. Uni rivojlantirish uchun quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

- Dialoglar va audio matnlar asosida ishlash
- Eshitgan matnga savol-javoblar tayyorlash
- Informatsion kognitiv topshiriqlar berish

Maslahat: Bosqichma-bosqich murakkablashib boruvchi audio materiallardan foydalanish tinglov ko'nikmasini mustahkamlaydi.

3. O'qish ko'nikmasini shakllantirish

O'qish — tilni o'rganishda eng muhim vositalardan biridir. O'qish faoliyatida quyidagi bosqichlar mavjud:

- So'z boyligini oshirish
- Matnni umumiy mazmunini anglash

- Detallarga e'tibor berish
- Matn asosida tahliliy savollarga javob berish

Usullar: Annotatsiya tuzish, qisqa hikoyalar va maqolalar o'qish, so'z izlash, mavzuga doir savollarga javob yozish.

4. Gapirish faoliyatini rivojlantirish

Gapirish — faol va produktiv nutq shaklidir. Til o'rganishda eng ko'p muammoli sohalardan biri bo'lib, o'quvchilar odatda erkin gapira olishda qiynaladilar.

Samarali metodlar:

- Rol o'ynash (dialoglar)
- Erkin fikr bildirish mashqlari
- Muloqotli topshiriqlar (intervyu, bahs)

Maslahat: Erkin va ijtimoiy kontekstli mashqlar orqali o'quvchi o'z fikrini to'g'ri, mantiqan bayon qilishga o'rganadi.

5. Yozma nutqni o'rgatish

Yozma nutq — grammatik va stilistik jihatdan to'g'ri, mantiqiy fikr bayoni orqali amalga oshiriladi. Uni rivojlantirish bosqichlari:

- Reja asosida yozish
- Gap qurilishi va uslubni o'rganish
- Matnni tahrirlash

Yondashuvlar:

- Diktant va qisqa insholar
- E-pochta va xat yozish mashqlari
- Erkin mavzuda esse

6. Integratsiyalashgan yondashuv

Nutq faoliyatining turlari alohida emas, balki birgalikda, uzviy holda o'rgatilganda samarali natija beradi. Masalan, matnni o'qish, so'ng muhokama qilish va yozma fikr bildirish kabi bosqichlar birgalikda qo'llanilishi mumkin.

7. Kommunikativ va zamonaviy metodlar

Zamonaviy til o'qitishda quyidagi metodlar keng qo'llanilmoqda:

- **CLT (Communicative Language Teaching)** – tilni real hayotdagi vazifalar orqali o'rgatish.

- **Task-Based Learning** – topshiriq asosida faoliyat yuritish.

- **Blended learning** – onlayn va an'anaviy o'qitish uyg'unligi.

Bu metodlar o'quvchini markazga qo'ygan holda faol ishtirokni rag'batlantiradi.

Xulosa

Nutq faoliyatining to'rtta asosiy turini izchil, tizimli va uzviy o'rgatish orqali o'quvchi to'laqonli til kompetensiyasiga ega bo'ladi. Har bir faoliyat turi o'ziga xos yondashuvlarni talab qilsa-da, ular orasidagi uzviylikni saqlab qolish muhimdir. Kommunikativ va integratsiyalashgan metodlardan foydalanish esa ta'lim jarayonini samarali, interaktiv va foydali qiladi. O'qituvchi esa o'quvchining ehtiyojlariga mos metodikani tanlay olishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xolmatova M. "Nutq madaniyati va uslub", Toshkent, 2020.
2. Brown, H. D. "Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy", Pearson, 2015.
3. Richards J. C., Rodgers T. S. "Approaches and Methods in Language Teaching", Cambridge University Press, 2014.
4. Nunan D. "Language Teaching Methodology", Prentice Hall, 1991.
5. Qodirova G. "Nutq faoliyatini o'rgatishda zamonaviy yondashuvlar", O'zDJTU maqolalari to'plami, 2022.